

1 Viljestyrte hendingar

I FylkesROS for Hordaland har vi i dei føregåande kapitla konsentrert oss om ekstreme hendingar som vert utløyste av naturen, eller som følgjer av uhell eller ulykker som kjem av menneskeleg aktivitet. Det siste er ulykker eller uhell som ingen ønskjer skal inntreffe, og som vi av erfaring likevel veit skjer ein gong iblant sjølv om vi freistar å førebyggje og redusere sannsynet for nett slike hendingar.

Vi kan diverre ikkje dekkje tema som risiko og beredskap utan at vi òg omtalar ei tredje gruppe, nemleg viljestyrte hendingar. Også dette er hendingar utløyste av menneske, men der siktemålet anten kan vere økonomisk vinning, politisk markering eller eit medvete ønske om å skade eller ta livet av menneske som ein har eit negativt forhold til.

Viljestyrte hendingar i fredstid vert ofte kategoriserte som terror eller sabotasje. I slike tilfelle står det ofte – men ikkje alltid – ein organisasjon eller gruppe bak. Felles for slike hendingar er at dei oftast vert utløyste etter grundig planlegging – dei er med andre ord ikkje gjorde på impuls.

Impulsstyrte hendingar kan både vere viljestyrte og utførte av personar som ikkje kan seiast å vere ansvarlege for handlingane sine. Det siste gjeld mellom anna personar som vert diagnostiserte som psykotiske, og vi har fleire døme på slike hendingar berre dei siste åra. Til alt hell har impulsstyrte hendingar – anten dei er viljestyrte eller ikkje – hatt relativt lite omfang og fått avgrensa konsekvensar i landet vårt. Frå utlandet har vi likevel fleire døme på hendingar både i skular og på arbeidsplassar der mange liv er gått tapt.

Går vi derimot inn på planlagde og viljestyrte hendingar, representerer terroraksjonane den 22. juli 2011 hendingar med konsekvensar som står i ei særstilling nasjonalt, og som vekte stor og rettmessig merksemd internasjonalt. Då ei sjølvlaga bilbombe vart utløyst i regjeringskvartalet og politisk engasjert ungdom like etter vart massakrert på Utøya, mista til saman 77 menneske livet. Rundt 100 personar vart skadde og endå fleire vart påførte traume som dei vil måtte bere med seg lenge. Udåden vart utført av ein person som handla på eiga hand etter ein plan han hadde arbeidd med over fleire år.

Internasjonalt er vi kjende med svært få parallellar til hendinga 22. juli 2011 der ein person på eiga hand utfører ei nøye planlagd terrorhandling. Slike handlingar står som oftast ein organisasjon eller gruppe ansvarleg for. Motivet kan vere politisk eller religiøst, og det vert samarbeidd intenst internasjonalt for å førebyggje slike hendingar.

Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap (DSB) har inkludert temaet «viljestyrte hendingar» i dei to siste årgangane av *Nasjonalt risikobilde* (2013 og 2014). DSB går likevel ikkje nærare inn på kor sannsynleg det er med slike hendingar i Noreg. Det som karakteriserer slike terrorhandlingar, er ofte at dei kjem uventa og råkar eit samfunn på ein måte det ikkje er førebudd på. Konsekvensane av handlingane kan verte svært store, slik tilfellet var på Utøya og i regjeringskvartalet den 22. juli 2011, og slik det var då to passasjerfly vart styrte inn i bygningane til World Trade Center i New York den 11. september 2001.

Terror og sabotasje vert ofte retta mot installasjonar med stort skadepotensial, eller der åtaka vekkjer stor merksemd. I Hordaland har vi mange industrianlegg og installasjonar som i dette perspektivet kan vere aktuelle terrormål. FylkesROS for Hordaland er meint å vere eit ope dokument som skal vere lett tilgjengeleg. Det er difor ikkje ønskjeleg å gå nærare inn på kva

anlegg i fylket vårt som vert sett på som moglege mål for terror eller sabotasje. Det er heller ikkje tenleg å gå nærare inn på kva konsekvensar eventuelle åtak mot desse anlegga vil kunne få. Eigarar og operatørar av utsette anlegg har ei sjølvstendig interesse av og plikt til å førebyggje terror eller sabotasje som kan råke anlegga deira. Dei må òg setja i verk tiltak som best mogleg reduserer konsekvensane av moglege åtak.

Nasjonale styresmakter analyserer kva som kan vere aktuelle mål for terror eller sabotasje, og dei driv òg kontinuerleg overvaking av organisasjonar, grupper eller personar som vi har grunn til å frykte kan kome til å stå bak viljestyrte handlingar av denne typen. Både nasjonalt og i Hordaland vart vi sommaren 2014 minna på dette i samband med at PST gjekk ut offentleg med varsel om ein uspesifisert terrortrussel mot landet. Seinare på hausten har vi sett at politiet har fått midlertidig løyve til fast væpning av uniformert innsatspersonell.

I FylkesROS 2015 for Hordaland avgrensar vi oss til å omtale temaet viljestyrte hendingar på denne noko generelle måten. Det apparatet som er tilgjengeleg og førebudd for å ta hand om alvorlege naturhendingar, store ulykker og omfattande tal på sjuke eller skadde, er òg tilgjengeleg dersom alvorleg terror eller sabotasje skulle råke fylket vårt.